

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Кафедра соціально-гуманітарних дисциплін, факультет № 6

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни «Українська мова професійного спрямування»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

081 «Право» (правозастосування)

Лекція №4 «Українська термінологія у професійному спілкуванні»

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
30.08.2023 Протокол № 7
(дата, місяць, рік)

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
25.08.2023 Протокол № 7
(дата, місяць, рік)

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
29.08.2023 Протокол № 7
(дата, місяць, рік)

Розглянуто на засіданні кафедри соціально-гуманітарних дисциплін (протокол від 25.08.2023 р. № 9)

Розробник:

Старший викладач, кандидат філологічних наук Овчинников Михайло Олексійович

Рецензенти:

1. Доцент кафедри українознавства ХНУВС, кандидат філологічних наук, доцент Перцева Вікторія Анатоліївна.
2. Доцент кафедри української мови та мовної підготовки іноземних громадян Харківського національного університету будівництва та архітектури, кандидат філологічних наук, доцент Кучеренко Олена Федорівна.

План лекції

1. Формування і розвиток української термінології.
2. Поняття терміна, його ознаки.
3. Загальнонаукова, міжгалузева і вузькоспеціальна термінологія.
4. Способи творення термінів.
5. Проблеми сучасного термінознавства.

Текст лекції

1. Формування і розвиток української термінології.

Формування наукової мови в Україні відбувалося за несприятливих умов, тому галузеві терміносистеми не розвивалися природно. Умови бездержавності України унеможливлювали становлення науково-технічної, природничої, гуманітарної та мистецької терміносистем.

Зацікавлення науковою мовою в Україні зростало в часи національного відродження. Коли послаблювалися заборони та переслідування, українська наукова мова мала можливість розкривати свій потенціал.

Історія формування української термінології є окремою частиною історії розвитку всієї лексичної системи мови. Розглядаючи формування української термінології, виділяємо шість періодів, які яскраво ілюструють зв'язок розвитку лексичної системи мови з історією матеріальної і духовної культури українського народу.

1. Період стихійного нагромадження термінологічної лексики (IX – перша половина XIX ст.).

Своїм корінням українська термінологія сягає часів Київської Русі. “Ізборники” Святослава, літописи, “Поучення дітям” В. Мономаха, “Руська правда” (1282), “Фізіолог”, “Шестиднев” Й. Екзарха, “Християнська топографія” К. Индикоплова (1262) фіксують сакральну, природничу, суспільно-

політичну, астрономічну термінології.

Важливу роль у поширенні наукових знань та професіоналізму в Україні відіграли Острозький культурно-освітній центр (1580–1608); братські школи, що виникали в XVI–XVII ст. у Львові, Вільні, Бересті, Рогатині, Перемишлі, Луцьку, Кременці та інших містах; Київський культурно-освітній центр (Братська школа – з 1615 р., Києво-Могилянська колегія – з 1632 р., Києво-Могилянська академія – з 1701 р.). Уже в XVII ст. вчений Києво-Могилянської академії Г. Кониський обґрунтував теорію терміна.

Українську науково-виробничу, природничу, мистецьку термінологію представлено в загальномовних словниках того часу: “Лексикон словенороський” П. Беринди (1627), “Лексис” Л. Зизанія (1596), “Лексикон латинський” Є. Славинецького (1650) та “Лексикон словено-латинський” Є. Славинецького та А. Корецького-Сатановського (XVII ст.), “Синоніма славеноросская” невідомого автора (XVII ст.).

Гальмували розвиток української наукової мови до середини XIX ст. недержавний статус української мови, заборони її як засобу спілкування і державна роз’єднаність української мовної території.

2. Період другої половини XIX ст. – початку XX ст. Діяльність Наукового товариства імені Тараса Шевченка

Ренесансним етапом у новітній історії України є середина XIX ст. У часописі “Основа” (1861–1862) П. Куліш чи не вперше пише про потребу інтелектуалізації української мови через вироблення наукових стилів і формування національних терміносистем різних галузей знань і культури, закликає повертатися обличчям до Європи, щоби вписати українську мову в світовий контекст.

В історії української науки та її мови важливе значення мав часопис “Громада” (1878–1882), в якому друкували свої праці М. Драгоманов, С. Подолинський, М. Павлик, І. Франко, М. Грушевський. У працях М. Драгоманова спостерігаємо намагання замінити іншомовні за походженням терміни українськими відповідниками.

У 1873 р. у Львові засновано Наукове товариство імені Тараса Шевченка, яке з 1892 р. стає першим українським науковим центром на зразок європейських академій. Товариство видало 155 томів “Записок НТШ”. У НТШ діяло три секції: історико-філософська, філологічна та математично-природописно-лікарська, які видавали періодичні “Збірники”. Саме тут концентрувалася термінологічна праця провідних учених кінця XIX – початку XX ст. Наддніпрянської України (А. Кримський, Б. Грінченко, І. Стешенко, В. Антонович, О. Кониський) та Наддністрянської України (І. Верхратський, М. Пачовський, І. Франко, Т. Барановський, С. Качала, О.Огоновський).

Термінологи НТШ мали різні погляди на розвиток української термінології, тому виокремились такі дві групи науковців: 1) прихильники термінотворення в дусі народної мови, на її основі й за її законами (В. Левицький, І. Пулюй, І. Верхратський, І. Кандяк, Р. Цегельський); 2) симпатичні запровадження в українську мову інтернаціональної термінології (І. Горбачевський, С. Рудницький, М. Вікул, А. Семенцов).

Зусиллями українських учених НТШ було вироблено концептуальні положення термінологічної теорії, запропоновано одностайну термінологію і номенклатуру, незважаючи на те, що її творили на землях України, які належали до різних держав.

3. Третій період, пов’язаний з утворенням наукових товариств у Східній Україні (1913 р. – у Києві, 1918 р. – у Луганську). Активно опрацьовувати та творити українську термінологію почали після проголошення Української Народної Республіки (1917 р.), коли було скасовано заборони щодо української мови. У цей час зацікавлення термінологією набуває масового характеру, над виробленням української термінології працювали Українське наукове товариство в Києві (голова М. Грушевський), Кам’янець-Подільський університет (ректор І. Огієнко), Українська академія наук (президент В. Вернадський), Інститут економічної кон’юнктури (директор М. Туган-Барановський), Технічно-термінологічна комісія при Департаменті професійної освіти. Лише впродовж 1918–1919 років у Східній Україні вийшло друком

понад 20 словників. З метою координації термінотворчої діяльності в 1918 р. при Українському науковому товаристві створено Термінологічну комісію, а при Українській академії наук (УАН) засновано Правописно-термінологічну комісію. У 1921 р. названі комісії було об'єднано й створено Інститут української наукової мови Академії наук (ІУНМ).

4. Період діяльності Інституту української наукової мови

Українське мовознавство, зокрема термінологія, за влучним висловом відомого українського термінолога А. Вовка (США), пережило “золоте десятиріччя” (1921–1931), яке залишиться безпрецедентним у світовій практиці. ІУНМ структурно поділявся на шість відділів: *природничий* (ботанічна, географічна, геологічна, зоологічна, математична, медична, метеорологічна, фізична, хімічна секції), *сільськогосподарський* (ветеринарно-зоологічна, лісова, фітотехнічна секції), *соціально-економічний* (економічна, соціологічна, ділової мови, філологічна, філософська, педагогічно-психологічна секції), *технічний* (архітектурна, будівельна, гідротехнічна, гірнична, електротехнічна, механічна, сільськогосподарського машинознавства, шляхів і мостів, технологічна, доморобська, фотокінематографічна секції), *мистецький* (музична і театральна секції), *правничий*.

У 1928 р. було видано “Інструкцію для укладання словників в ІУНМ”, “За яким принципом треба укладати українську природничу номенклатуру” О. Янати, “За якими правилами укладає тепер ІУНМ українську природознавчу номенклатуру” Я. Лепченка, у 1930 р. опубліковано статтю “Про принципи складання української технічної термінології” Т. Секунди. У цих працях сформульовано основні засади творення української термінології, серед яких: термінологія повинна бути народною; у разі відсутності готового терміна в народній мові треба створити його з власномовних морфем; лише у разі непридатності новоствореного терміна запозичувати наукову назву з мови-джерела; термін має бути зрозумілий; назва поняття має бути точна й однозначна; термін повинен бути придатний для творення похідних термінів;

термін має бути доброзвучний і економний.

За цей період було опубліковано близько 50 різноманітних словників чи проектів словників із гуманітарних і природничих галузей знань, серед яких “Словник хемічної термінології” О. Курило, “Словник геологічної термінології” П. Тутковського, “Словник технічної термінології” І. Шелудька і Т. Садовського, “Словник природничої термінології” Х. Полонського, “Словник фізичної термінології” В. Фаворського та ін.

Проте з 1932 р. започатковано “новий курс” у національній політиці СРСР. Справжнім погромом української інтелігенції завершилась кампанія з “українізації”. Уже в 1930 р. ІУНМ як складову частину ВУАН за сфабрикованою справою СВУ (Спілки визволення України) було ліквідовано, а провідних учених репресовано. Видання словників, навіть уже підготованих до друку, було припинено, а вже надруковані – вилучено з бібліотек і книгарень.

5. Період функціонування української термінології 1932–1990 років

У тридцятих роках розпочалось переслідування українських мовознавців. Програмними стали статті “На боротьбу з націоналізмом на мовному фронті” А. Хвилі, “Термінологічне шкідництво і його теоретичне коріння” О. Фінкеля.

В Україні впроваджено унікальний, виключно радянський винахід: формально національну (українську) мову не забороняли, навпаки, говорили про бурхливий її розквіт, благотворний вплив на неї “братньої” мови, але насправді її розвиток коригували в потрібному політичному напрямі.

На цьому акцентує Юрій Шерех у роботі “Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900–1941)”: “Урядове втручання... у внутрішні закони мови було радянським винаходом і новиною. Ні поляки, ні румуни, ні чехи до цього не вдавалися, як не вдавалася царська адміністрація дореволюційної Росії... Радянська система встановлює контроль над структурою української мови: забороняє певні слова, синтаксичні конструкції, граматичні форми, правописні й орфографічні правила, а натомість пропагує інші, ближчі до російських або й живцем перенесені з російської мови”¹. У такій

ситуації українська наукова термінологія фактично втратила свою автентичність і перетворилася на копію російської.

Упродовж 1933–1935 років Інститут мовознавства видавав “Термінологічні бюлетні”, у яких значну частину (14,5 тисячі) українських термінів замінено російськими відповідниками (*буриштин* – *янтар*, *копальня* – *шахта*, *линва* – *трос*), уніфіковано рід запозичених термінів на зразок цих запозичень у російській мові (*бензина* – *бензин*, *синтеза* – *синтез*, *емаль* (чол. роду) – *емаль* (жін. роду)). Після виходу цих бюлетенів, які фактично знівелювали багаторічну термінотворчу працю українських науковців, термінологічна діяльність припиняється на чверть століття.

Зацікавлення термінологіями різних галузей знань поновлюється у другій половині 50-х років. Президія АН УРСР у 1957 р. створює Словникову комісію АН УРСР, яку очолив академік І. Штокало. Комісія видала 16 російсько-українських словників з найважливіших галузей знань. Однак не все заплановане було реалізовано, та й головним принципом укладання словників було максимальне зближення української та російської термінологій.

6. Сучасний період розвитку української термінології (90-ті роки XX ст. – початок XXI ст.)

На сучасному етапі розвитку української лінгвістичної науки простежуємо зацікавлення термінознавством. Помітним є намагання науковців – фахівців у різних ділянках знань і мовознавців – унормовувати галузеві термінології.

Сучасні українські термінологи глибше, ніж їхні попередники, опрацьовують теорію термінології як підсистему літературної мови, теорію терміна як мовного знака, формулюють вимоги, які слід ставити до окремого терміна та й до “ідеальної” (якщо така можлива) термінології. Для визначення основних принципів термінотворення українські термінологи спираються на досвід вітчизняних дослідників (науковців, які плідно працювали на початку XX ст. у Науковому товаристві імені Тараса Шевченка й Інституті української наукової мови) і досягнення європейської науки (Ш. Баллі, Е. Вюстера, Д. Лотте, О. Реформатського та ін.).

Сьогодні спостерігаємо надзвичайну термінографічну активність: у 1990 р. видано 5 термінологічних словників, 1992 р. – 22, 1993 р. – 62, 1996 р. – 29. Це словники різних типів – перекладні, енциклопедично-довідкові, тлумачно-перекладні, частотні, словники-тезауруси, словники нових термінів.

Виробити та узгодити засади термінотворення допомагають численні наукові семінари, конференції. Традиційними стали міжнародні наукові конференції “Українська термінологія і сучасність” (Київ, Інститут української мови НАН України), “Проблеми української науково-технічної термінології” (Національний університет “Львівська політехніка”).

Дуже потрібним напрямом термінознавства є стандартизація термінології, тобто вироблення термінів-еталонів, які б відповідали всім лінгвістичним і логічним вимогам до термінів. Тому 1992 р. наказом Міносвіти та Держстандарту було створено Технічний комітет стандартизації науково-технічної термінології (на базі Львівського політехнічного інституту). Згодом до складу Комітету увійшли також Київський політехнічний інститут, Інститут української мови НАН України та Український науково-дослідний інститут стандартизації, сертифікації та інформатики.

2. Поняття терміна, його ознаки.

Термін (з латин. terminus – межа, кінець) – це слово або словосполучення, яке позначає поняття певної галузі знань чи діяльності людини.

Кожна галузь науки, техніки, виробництва, мистецтва має свою термінологію. Виокремлюють такі основні групи термінологічної лексики: юридичну (*адміністративне правопорушення, належні докази, юридична особа*), математичну (*ділене, дільник, косинус, логарифм, частка*), фізичну (*молекула, коливання, статика, індукція*), мовознавчу (*фонема, афікс, парадигма, синтаксис, метатеза*), філософську (*діалектика, гносеологія, абсолют, апріорі, інтенція*), фінансову (*банк, кредит, лізинг, своп, баланс*), хімічну (*кисень, іонізація, оксиди, хімічна реакція*) тощо.

Серед системи термінів кожної галузі вирізняють дві складові – термінологію і терміносистему.

Термінологія – 1) розділ мовознавства, що вивчає терміни (у цьому значенні все частіше використовують слово термінознавство)', 2) сукупність термінів певної мови або певної галузі. Наприклад, можемо говорити про англійську, польську, російську, українську та інші термінологію, а також про термінологію математичну, юридичну, хімічну, технічну тощо.

Галузеві термінології називають терміносистемами, або термінологічними системами.

Науку, що вивчає термінологію, називають термінознавством.

Основні ознаки терміна:

Системність: кожний термін входить до певної терміносистеми, у якій має термінологічне значення, а за межами своєї терміносистеми він може мати зовсім інше значення.

Точність: термін повинен якнайповніше й найточніше передавати зміст поняття, яке він позначає, неточний термін може бути джерелом непорозумінь між фахівцями.

Прагнення до однозначності у межах своєї терміносистеми: якщо більшість слів загальноживаної мови багатозначні, то більшість термінів – однозначні, це зумовлено їх призначенням, але повністю усунути багатозначність (найчастіше двозначність) не вдається.

Наявність дефініції: кожний науковий термін має дефініцію (означення), яка чітко окреслює, обмежує його значення.

Деякі термінознавці називають і такі ознаки (або вимоги) до терміна: ***нейтральність, відсутність емоційно-експресивного забарвлення, відсутність синонімів, інтернаціональний характер, стислість, відкритість і динамізм системи.***

Функції термінології – позначати наукові поняття і задовольняти потреби спілкування фахівців – за умови, якщо вона є загальноприйнятою, унормованою, відповідає вимогам до термінів.

Кодифікація термінів – це систематизація термінів у словниках, довідниках, що орієнтують мовців на правильне їх використання.

Значення термінів зафіксовано у спеціальних словниках, довідниках. Розрізняють такі види: словники терміносистем, затверджені у вигляді стандартів; словники термінології (універсальні енциклопедії, галузеві енциклопедії, галузеві термінологічні словники).

Перекладні словники – найпоширеніший тип сучасних термінологічних словників. Серед двомовних термінологічних словників поряд з російсько-українськими найчастотішими є англійсько-українські, латинсько-українські тощо, окрім того, ще укладають тримовні, значно рідше – чотири-семимовні.

Енциклопедично-довідкові словники фіксують терміни, подають пояснення наукових понять. Словникова стаття в лексикографічних працях такого типу складається з двох частин – назви поняття і його означення (дефініції).

Тлумачно-перекладні словники – це праці змішаного типу, які перекладають термін іноземною мовою (або кількома мовами) і подають його тлумачення. Цікавою лексикографічною працею, яку можна вважати певним символом нашого часу є "Тлумачно-термінологічний словник з ринкової економіки" (Харків, 1994), де, крім тлумачення, подано відповідники до українського терміна російською, англійською, німецькою, французькою, іспанською мовами.

Стандартизація термінології – це вироблення термінів-еталонів, термінів-зразків, унормування термінології в межах однієї країни (якщо це національний стандарт) або в межах групи країн (якщо це міжнародний стандарт). Стандартизована термінологія обов'язкова для вживання в офіційних, наукових, ділових, виробничих текстах.

Алгоритм, за яким укладають термінологічний стандарт:

- 1) Систематизують поняття певної галузі науки чи техніки; переділяють їх з категоріями (предмети, процеси, якості, величини тощо);
- 2) Розмежовують родові та видові поняття;

3) Розподіляють терміни за групами: а) вузькоспеціальні терміни; б) міжгалузеві; в) загальнонаукові (загальнотехнічні);

4) визначають із групи термінів-синонімів нормативні (інші терміни також подають, але з позначенням nereкомендований);

5) добирають еквіваленти англійською, німецькою, французькою, російською мовами з відповідних міжнародних стандартів; формулюють українською мовою означення (дефініції) поняття;

б) мовознавці рецензують стандарт.

Стаття стандарту має таку будову:

о назва поняття українською мовою;

о скорочена форма терміна;

о недозволений (nereкомендований) синонім;

о родове поняття;

о видове поняття;

о еквіваленти англійською, німецькою, російською, французькою мовами;

о дефініція (означення);

о формула або схема.

Під юридичним терміном розуміють слово або словосполучення, що позначає спеціальне поняття з правової сфери суспільного життя і має визначення в юридичній літературі (законодавчі акти, словники, наукові праці

Термінологія виникає та еволюціонує на ґрунті конкретної національної мови, а її автори є носіями цієї ж конкретної мови. Але умови народження термінів інші, ніж умови появи загальновживаних слів. Терміни зумовлені концептуальним апаратом наук, які вони обслуговують, закономірностями і процесами розвитку саме цих наук. Юридичні терміни є ніби представниками юридичної науки й практики, оскільки утворюються з урахуванням їх досягнень. За допомогою термінів відбувається передача правової інформації, диференціація юридичних понять і категорій. Конкретний зміст поняття,

визначеного терміном, буде зрозумілим лише завдяки його дефініції – лаконічному, логічному визначенню, яке називає суттєві ознаки предмета або зазначеного поняття, перебуває в опозиції лише до іншого терміна і досить непросто співвідноситься з іншими мовними знаками: вирішальну роль у розвитку терміна відіграє поняття, яке може бути йому нетотожне (у зв'язку з розвитком наукових знань).

Оскільки для термінотворення використовуються мовні знаки, і терміни існують відповідно до закономірностей природних мов, у терміна є всі тенденції мовного знака. На відміну від загальнолітературної, мова професійного спілкування вимагає однозначності тлумачення основного ключового поняття, зафіксованого в терміні.

3. Загальнонаукова, міжгалузева і вузькоспеціальна термінологія

Залежно від ступеня спеціалізації значення терміни поділяються на групи:

1. **Загальнонаукові терміни**, які вживаються майже в усіх галузевих термінологіях, наприклад: *система, тенденція, закон, концепція, теорія, аналіз, синтез* тощо. Треба зауважити, що такі терміни в межах певної термінології можуть конкретизувати своє значення, пор.: *мовна система, закони милозвучності, теорія походження мови*.

2. **Міжгалузеві терміни** – це терміни, які використовуються в кількох споріднених або й віддалених галузях (економічна наука має термінологію, спільну з іншими соціальними, природничими науками, наприклад: *амортизація, екологічні витрати, санація, технополіс, приватна власність*).

3. **Вузькоспеціальні терміни** – це слова чи словосполучення, які позначають поняття, що відображають специфіку конкретної галузі, наприклад: *необхідна оборона, задоволення позову, касація*.

4. Способи творення термінів.

Для термінологічної системи характерні такі способи творення:

Морфологічний (за відповідними словотвірними моделями);

Семантичний, що реалізується за допомогою розвитку спеціальних значень у словах природної мови;

Різні типи запозичень (словотвірне та семантичне калькування).

Наукові терміни української мови утворюються такими основними способами: **Вторинна номінація** – використання наявного в мові слова для називання наукового поняття: *апарат держави, депутатська група, міна*. Це найдавніший спосіб термінотворення.

Словотвірний – утворення термінів за допомогою префіксів (*надвиробництво, пересупозиція*), суфіксів (*маркування, гумування, оборотність*), складанням слів і основ (*гальванокліше, літературознавство, держава-монополія, матеріаломісткість*), скороченням слів (*СЕЗ – спеціальні економічні зони*). Цей спосіб термінотворення найпродуктивніший.

Синтаксичний – використання словосполук для називання наукових понять: *касаційне подання, зобов'язальне право, інстанція судова, правова культура особи, зустрічний позов, державне замовлення, предмет правового регулювання*.

Запозичення – називання наукового поняття іншомовним словом: *адвокатура, дублікат, алібі, касація*.

Причини запозичення термінів різноманітні:

- запозичення терміна разом з новим поняттям: бонус «додаткова винагорода», «додаткова цінова знижка», «комісійна винагорода»;
- паралельне використання власного і запозиченого терміна в різних сферах (напр., науковій і навчальній): імпорт – ввіз; асиміляція – уподібнення;
- пошук досконалішого терміна, внаслідок чого паралельно функціонують запозичені і власні терміни: пролонгація – продовження терміну чинності угоди; бартер – прямий безгрошовий обмін товарами;
- відсутність досконалого власного терміна, який би відповідав сучасним вимогам: ліквідат – юридична особа-боржник, до якої висунуто фінансові вимоги у зв'язку з її ліквідацією. Терміни різноманітні за структурою, походженням і способами творення.

За структурними моделями терміни переділяють на:

Однокомпонентні

Терміни-слова за лексико-граматичною належністю поділяються на іменники (*право, суддя, усиновлення, делікт*), прикметники (*правовий, законний, злочинний*), дієслова (*апелювати, заарештовувати, ув'язнити*), прислівники (*беззаконно, злочинно, неумисно, умовно*).

Термінологічні сполучення можуть бути ***дво-, три-, чотири і багатоконпонентними***.

Найбільш поширеними є дво- і трикомпонентні термінологічні сполучення:

- прикметник + іменник (*криміналістична експертиза*),
- іменник + іменник (*права людини, оголошення померлим*),
- прикметник + прикметник + іменник (*цивільні правові відносини*),
- іменник + іменник + іменник (*право володіння землею*),
- іменник + прикметник + іменник (*притягнення до кримінальної відповідальності*),
- дієслово + іменник (*віддавати під суд*),
- дієслово + прикметник + іменник (*порушувати судову справу*) та ін.

5. Проблеми сучасного термінознавства

Розвиток новітньої української термінології тісно пов'язаний з характером сучасної науки. Для опрацювання нових публікацій навіть у вузькій галузі потрібні доведені до автоматизму навички перекодування наукової інформації зі світових мов, зокрема англійської, українською.

Це завдання легше розв'язувати тоді, коли існує певна традиція терміновжитку. найчастіше перевагу надають терміну, що має найдовшу традицію вжитку, часто всупереч національним традиціям.

Сьогочасну українську ситуацію в галузі термінологічного нормування ускладнює та обставина, що серед теоретиків і практиків термінотворення є прихильники принаймні двох термінотворчих традицій, кожна з яких

передбачає різний національно-культурний вибір: одні зорієнтовані на використання усіх наявних в українській мові способів і засобів, а інші надають перевагу калькуванню з російської мови.

Найважливішою проблемою сучасного українського термінознавства залишається питання збереження національного духу української термінології за умов широких глобалізаційних процесів сучасності. Полеміка відбувається з приводу найбільш прийнятних назв спеціальних понять з низки дублетних найменувань, а також щодо способів і засобів лексикографічного опрацювання й стандартування номінацій процесових понять, словотвірна структура яких відрізняється від аналогічних термінів інших слов'янських мов, насамперед російської.

Автори новочасних російсько-українських термінологічних словників досягли успіхів у створенні та перекладі термінів, семантичний обсяг яких в обох мовах не збігається.

Досить часто сперечаються про способи засвоєння прикметників-інтернаціоналізмів.

Крім зросійщення, в українському науковому мовному середовищі виникла нова загроза, яку В. Радчук з гіркотою назвав укрлиш, тобто українська інглиш, український варіант англійської мови.

Англіцизми, себто слова і словосполучення, позичені з англійської мови або утворені за її взірцями, активно поповнили лексику української мови наприкінці ХХ століття. Англіцизм, як і будь-яке інше позичене слово, доречний, якщо він позначає поняття, що з різних причин ще не назване засобами української мови або в ній відсутній рівновартісний відповідник. У науковій сфері вони найбільше вплинули на термінологію гуманітарних наук, менше - природничих.

Представники наймолодшого і середнього покоління українських учених залюбки вводять у наукові тексти модні англійські заміники загальноновживаних слів: *креативний* замість *творчий*, *латентний* – *прихований* тощо.

Берегти українське мовне довкілля сьогодні означає не тільки шукати способів і засобів уникати російськомовних термінів. Великомасштабні глобалізаційні процеси висунули на перше місце в світовій комунікації мову англійську, яка не тільки збагачує словник українського науковця, але й витісняє з нього питомі слова і вирази. Так формується почуття меншовартості рідної мови, її неспроможності обслуговувати найвищі прояви людського духу, до яких, безсумнівно, належить і наукова сфера.